

มโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ

นายเกียรติศักดิ์ บังเพลิง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

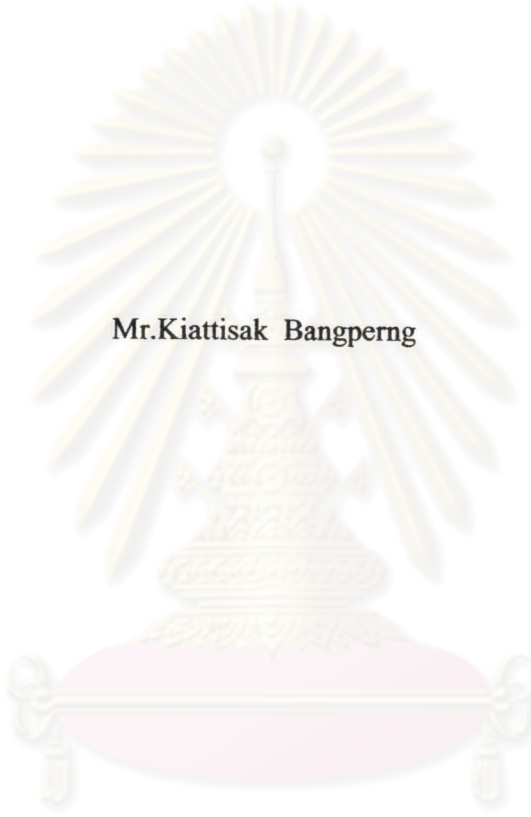
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2787-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

BUDDHADASA BHIKKHU'S CONCEPT OF GOD

Mr.Kiattisak Bangperng

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Philosophy

Department of Philosophy

Faculty of Arts

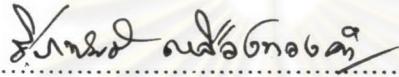
Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2787-5

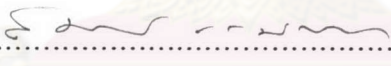
หัวข้อวิทยานิพนธ์ มโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ
โดย นายเกียรติศักดิ์ บังเพลิง
สาขาวิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา

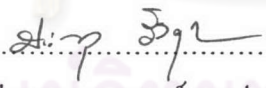
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูร โรหิต)

ศูนย์บริการทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกียรติศักดิ์ บังเพลิง : มโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ. (BUDDHADASA BHIKKHU'S
CONCEPT OF GOD) อ. ที่ปรึกษา : รศ.ดร.สมภาร พรหมทา, 101 หน้า. ISBN 974-53 -2787 -5.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์มโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุและเสนอข้อประเมิน
ว่ามโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุสอดคล้องกับพุทธปรัชญาเถรวาทหรือไม่ จากการวิจัยพบว่า
มโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของอาจารย์พุทธทาสไม่สอดคล้องกับคำสอนพุทธศาสนาเถรวาท เพราะมโนทัศน์
เรื่องพระเจ้าของอาจารย์พุทธทาสยอมรับการมีปฐมเหตุของสิ่งทั้งหลาย ในขณะที่พุทธศาสนาเถรวาทไม่
ยอมรับแนวคิดการมีอยู่ของสิ่งที่เป็นปฐมเหตุของสิ่งทั้งหลาย ตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาเถรวาทแล้ว
ทุกสิ่งอิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้นเป็นเหตุปัจจัยให้กันและกัน ไม่มีสิ่งใดที่เป็นปฐมเหตุของสิ่งทั้งหลาย

จะอย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์ว่า แม้ว่าแนวคิดของอาจารย์พุทธทาสในเรื่องพระเจ้าจะ
ไม่สอดคล้องกับแนวคิดของพุทธศาสนาเถรวาท แต่สิ่งที่พระพุทธรเจ้าได้ตรัสไว้ในพระไตรปิฎกบางส่วน
สามารถตีความได้ว่าพุทธศาสนาก็ยอมรับได้ว่ามีบางสิ่งที่ทำหน้าที่คล้ายพระเจ้า สิ่งนี้พุทธศาสนาเรียกว่า
ธรรม การตีความเรื่องพระเจ้าของอาจารย์พุทธทาสจึงไม่ถึงขั้นว่าขัดแย้งกับพระสูตรในยุคคั่นๆที่เชื่อว่าเป็น
บันทึกคำสอนของพระพุทธรเจ้าเอาไว้โดยตรง จะขัดแย้งก็เฉพาะกับมติของคณาจารย์ฝ่ายเถรวาทเช่นพระ
พุทธโฆษาจารย์เป็นต้นเท่านั้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา.....ปรัชญา.....ลายมือชื่อนิติศ.....
สาขาวิชา.....ปรัชญา.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2548.....

4580115222 : MAJOR PHILOSOPHY

KEY WORD: BUDDHASA / THERAVADA BUDDHISM / CONCEPT OF GOD

KIATTISAK BANGPERNG : BUDDHADASA BHIKKHU'S COCEPT OF GOD. THESIS

ADVISOR : ASSOC. PROF. SOMPARN PROMTA,PH.D. 101 pp. ISBN 974-53 -2787 -5.

The purpose of this thesis is to study Buddhadasa's concept of God and to analyze whether or not Buddhadasa's concept of God corresponds to Theravada Buddhism. The result of the study indicates that Buddhadasa's concept of God does not correspond to Theravada Buddhism because Buddhadasa Bhikkhu's concept of God accepts that there is the First Cause while Theravada Buddhism does not accept anything like this. According to Theravada Buddhism, everything depends on each other, so the First Cause principle is impossible.

However, the result of the study reveals that there are some sources in early *suttas* suggesting that it is possible to interpret that there is also a thing acting like God in Buddhist teaching. It is the *Dhamma*. Looking from this point, what is presented by Buddhadasa Bhikkhu concerning the interpretation of God in Buddhism does not explicitly create conflicts with the teachings of the Buddha himself. It merely indicates a difference of opinion from the views of Theravada Buddhist thinkers like Buddhaghosa.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....Philosophy.....Student's signature.....

Field of study.....Philosophy.....Advisor's signature.....

Academic year2005.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากบุคคลและสถาบันหลายฝ่าย ผู้วิจัยขออนุเคราะห์นามเพื่อแสดงความขอบคุณไว้ ณ ที่นี้ดังนี้

ขอขอบคุณ รศ. ดร. สมภาร พรหมทา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำชี้แนะ ท้วงติง จนทำให้การทำงานครั้งนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ตลอดถึง รศ.ดร. สุวรรณมา สถาอนันท์ และ ผศ.ดร.ประทุม อังกูรโรหิต ที่ได้ช่วยท้วงติง และชี้แนะอันมีส่วนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สมบูรณ์มากขึ้น

ศ.ปรีชา ช้างขวัญชื่น รศ.ดร. มารค ตามไท รศ.ดร. สมภาร พรหมทา รศ.ดร. สุวรรณมา สถาอนันท์ รศ.สมฤดี วิศทเวทย์ ผศ.ดร. สิริเพ็ญ ทิริยจิตรกรกิจ ผศ.อุกฤษฏ์ แพทย์น้อย อ.ดร. พงษ์ชาย เอี้ยวพานทอง และอาจารย์ธิดาวดี สกุลโพน ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่เอยนามมาที่นี้ได้ถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาสาขาต่างๆ ให้แก่ผู้วิจัยในขณะที่ศึกษาอยู่สถาบันแห่งนี้ จนทำให้มีวันนี้ขึ้นมาได้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนความรู้ในหลายๆ ด้านแก่ผู้วิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบัน กราบขอบพระคุณหลวงท้อพระราชปริยัติวิธาน (จัด โกวิท) เจ้าอาวาสวัดสร้อยทองที่ส่งเสริมการศึกษาและให้ที่พักอาศัยแก่พระภิกษุสามเณรในวัดสร้อยทองซึ่งรวมถึงผู้วิจัยด้วย มาด้วยดีโดยตลอด กราบขอบพระคุณ พระเมธีปริยัติโยดม (อุทัย ญาโณทโย) อาจารย์ผู้ให้ความรู้และได้เมตตาอนุเคราะห์ในหลายๆ ด้านแก่ผู้วิจัยด้วยดีมาตลอด หากไม่มีท่านผู้นี้ ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าความสำเร็จในวันนี้จะยากลำบากเพียงใด กราบขอบพระคุณ หลวงปู่พุ่ม มหาปัญญา (พุ่มพฤษ) ผู้จับวางบนเส้นทางการศึกษาได้ร่วมกาสาวพัตร์ หากไม่มีท่านผู้นี้ ผู้วิจัยก็อาจจะมาไม่ถึงวันนี้ ขอขอบคุณพระภิกษุสามเณร เพื่อนสหธรรมมิก และคณะครูอาจารย์สำนักเรียนวัดสร้อยทองทุกรูป ที่ได้ให้กำลังใจ ตามใจเอื้อเฟื้อผู้วิจัยด้วยดีตลอดมา

ขอขอบใจเพื่อนร่วมห้องเรียนทุกท่าน (ต้น ค้อม แดง โคลา และ ชาญ) ที่ให้กำลังใจ ปรึกษาพูดคุย และให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ผู้วิจัยเข้ามาศึกษาอยู่สถาบันแห่งนี้ด้วยดีเสมอมา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ หอสมุดกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ห้องสมุดกลาง (วัดมหาธาตุ) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และห้องสมุดสำนักเรียนวัดสร้อยทอง ที่ได้เอื้อเฟื้อเอกสารประกอบการวิจัยในครั้งนี้

และในท้ายที่สุดขอขอบพระคุณพุทธการีผู้ให้ชีวิตผู้วิจัยบน โลก ไปนี้ หากไม่มีท่านทั้งสองคงไม่มีวันนี้ กราบคารวะพระรัตนตรัยและคุณูปการแห่งพระพุทธศาสนาที่หล่อเลี้ยงชีวิตตั้งแต่เล็กจนโต ขอขอบพระคุณและขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ฉ
บทที่ 1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญแห่งปัญหา.....	1
1.2 แนวคิดเหตุผล ทฤษฎี หรือสมมุติฐาน.....	1
1.3 วัตถุประสงค์.....	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	2
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
บทที่ 2. แนวความคิดเรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ.....	4
2.1 ความเป็นมาของแนวคิดเรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ.....	4
2.2 ทฤษฎีภาษาคนภาษาธรรม.....	6
2.3 มโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ.....	10
2.3.1 พระเจ้าที่เป็นบุคคลาธิษฐานและธรรมาธิษฐาน.....	10
2.3.2 พระเจ้าในพุทธศาสนาคือธรรมชาติ.....	14
2.3.3 พระเจ้ากับปฐมเหตุ.....	18
2.3.4 พระเจ้ากับกฎอิตทัปปัจจยตา.....	22
บทที่ 3. ความคิดเรื่องพระเจ้าในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	26
3.1 ความคิดเรื่องพระเจ้าในอินเดียสมัยพุทธกาล.....	26
3.2 ความคิดเรื่องพระเจ้าในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	34
3.3 พระสูตรที่เกี่ยวข้อง.....	35
ก. ประเด็นด้านจักรวาลวิทยา (Cosmology).....	35
ข. ประเด็นด้านญาณวิทยา (Epistemology).....	40
ค. ประเด็นด้านจริยศาสตร์ (Ethics).....	41

	หน้า
3.4 การตีความพระสูตรเหล่านี้โดยผู้วิจัย.....	43
ก. ประเด็นด้านจักรวาลวิทยา (Cosmology).....	43
ข. ประเด็นด้านญาณวิทยา (Epistemology).....	45
ค. ประเด็นด้านจริยศาสตร์ (Ethics).....	47
3.5 ความจริงในพุทธศาสนา.....	51
3.6 อภิปรายสรุป.....	57
บทที่ 4. วิเคราะห์หมโนทัศน์เรื่องพระเจ้าของพุทธทาสภิกขุ.....	60
4.1 ประเด็นสำหรับประเมินแนวคิดของพุทธทาสภิกขุ.....	62
4.1.1 ประเด็นเรื่องปฐมเหตุ.....	62
4.1.2 ประเด็นเรื่องอัตตา.....	67
4.1.3 ประเด็นเรื่องอสังขัตธรรม.....	75
4.2 อภิปรายสรุป.....	78
บทที่ 5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	82
5.1 บทสรุป.....	82
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	86
รายการอ้างอิง.....	88
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	92

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อที่ใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจาก พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐภาษาบาลี และภาษาไทย (2523) และอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัยดังนี้

อง.อ.	= องคุตตนิคาย อัญญกถา
อง.เอก-ทุก-ติก.	= องคุตตนิคาย เอกทุกติกนิပါတ
อง.จตุกก.	= องคุตตนิคาย จตุกกนิပါတ
อง.ฉก.	= องคุตตนิคาย ฉกนิပါတ
อง.ทสก.	= องคุตตนิคาย ทสกนิပါတ
อภิ.ก.	= อภิธมมปิฎก กถาวตถุ
ช.ชา.	= ชุทฺถนิกาย ชาตก
ที.อ.	= ทีฆนิกาย อัญญกถา
ที.ปา.	= ทีฆนิกาย ปาฎิกวคค
ที.ม.	= ทีฆนิกาย มหาวคค
สั.อ.	= สัยุตตนิคาย อัญญกถา
สั.นิ.	= สัยุตตนิคาย นิตานวคค
สั.ม.	= สัยุตตนิคาย มหาวรรคค
สั.สพ.	= สัยุตตนิคาย สพายตนวคค

สำหรับพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ การอ้างอิงประกอบด้วย เล่ม/ข้อ ตัวอย่างเช่น ที.ม. 9/384 หมายถึง ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ 9 ข้อที่ 384.

ส่วนคัมภีร์อรรถกถาที่อ้างอิงจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุ ภาค เล่ม/ หน้า ตัวอย่างเช่น สั.นิ 2/98 หมายถึง อรรถกถาสัยุตตนิคาย นิตานวรรค เล่มที่ 2 หน้าที่ 98.